

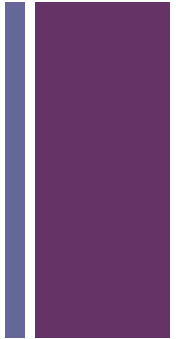

Testosteron en de ouder wordende man

Hormonale aspecten van seksuele problematiek

Conflict of interest

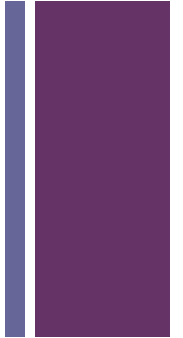
(potentiële) Belangenverstrengeling	Geen
Voor bijeenkomst mogelijk relevante relaties met bedrijven	Nvt
• Sponsoring of onderzoeksgeld • Honorarium of andere (financiële) vergoeding • Aandeelhouder • Andere relatie, namelijk...	• Nvt • Nvt • als spreker • Nvt

"... IS SEX ZO BELANGRIJK ?"

Epidemiologie

- in Nederland afgelopen half jaar seks (incl. masturbatie): ¹
 - 55 - 64 jaar: 87% mannen en 69% vrouwen
 - 65 - 70 jaar: 82% mannen en 54% vrouwen

- Zweden: 70-jarigen van nu tov. de generatie 30 jaar voor hen: ²
 - vaker seks en eerder seks
 - tevredener
 - minder seksuele problemen

- prevalentie van erectieproblemen stijgt met de leeftijd, maar de hinder neemt af ³

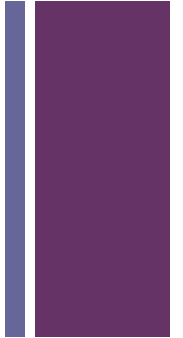
1. De Graaf, Seksuele gezondheid in Nederland. Tijdschrift v Seksuologie, 2013

2. Beckman, Secular trends in self reported sexual activity and satisfaction in Swedish 70 year olds. BMJ, 2008

3. Meuleman, Boxmeerstudie, 2001

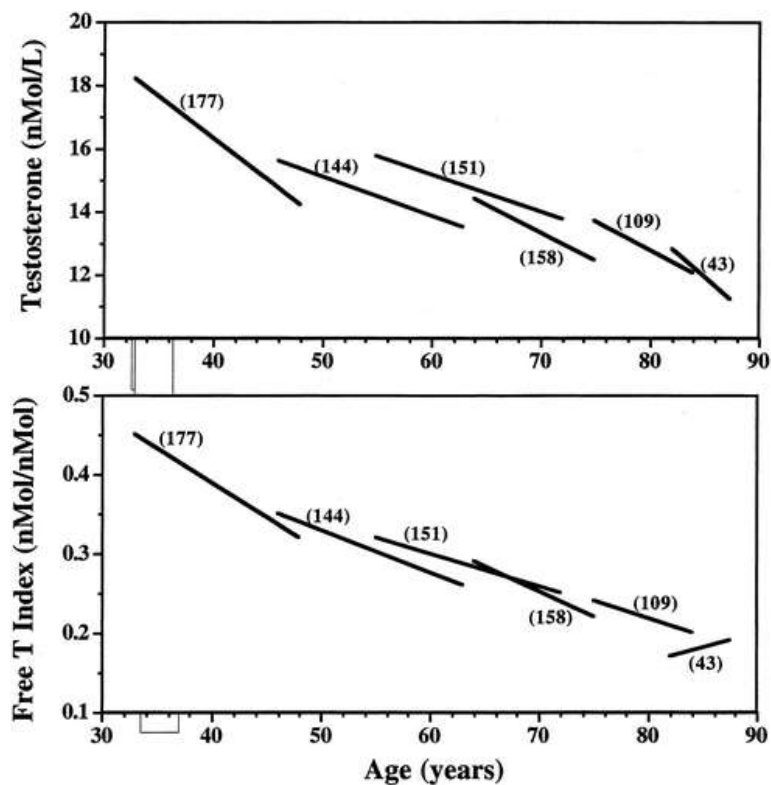
Veroudering en seksualiteit

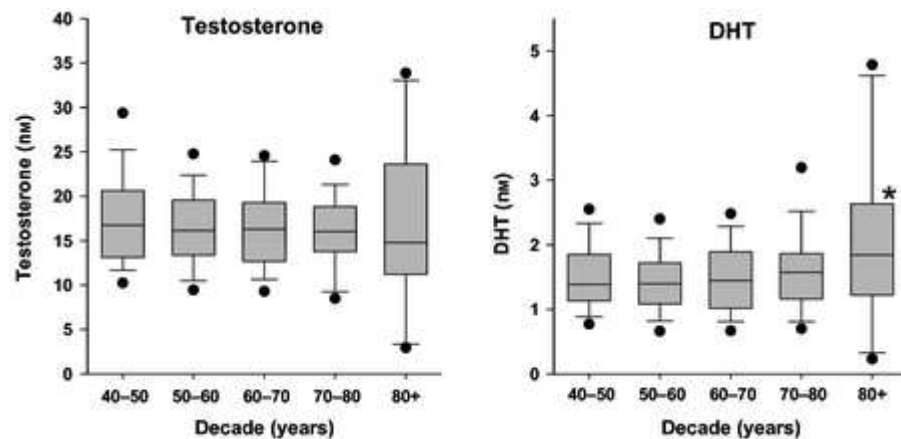
- Tragere seksuele respons niet hetzelfde als minder verlangens
- Directere genitale prikkels nodig
- Erectiezwakte kan leiden tot andere “logistiek”
- Veranderende verhouding tot partner
- Andere betekenis van seksualiteit
- Comorbiditeit

+ Leeftijd en testosteron

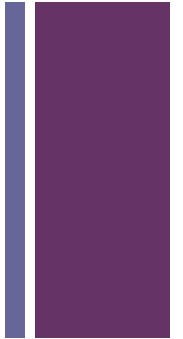
Gemengde populatie

Gezonde populatie

+ Leeftijd en testosteron

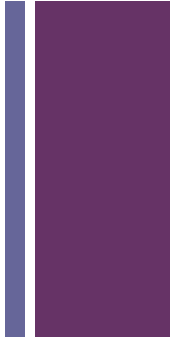

- variantie in de uitkomstmaat totale en vrije testosteron verklaard door: ¹
 - leeftijd 13,4%
 - buikomtrek 69,3%
- buikomtrek en BMI mediëren leeftijdseffect ²

1. Hall SA, et al. Correlates of Low Testosterone and Symptomatic Androgen Deficiency in a Population-Based Sample. *J Clin Endocrinol Metab.* 2008; 93(10): 3870–3877.

2. Muller M, den Tonkelaar I, Thijssen JH, Grobbee DE, van der Schouw YT. Endogenous sex hormones in men aged 40-80 years. *Eur J Endocrinol.* 2003 Dec;149(6):583-9.

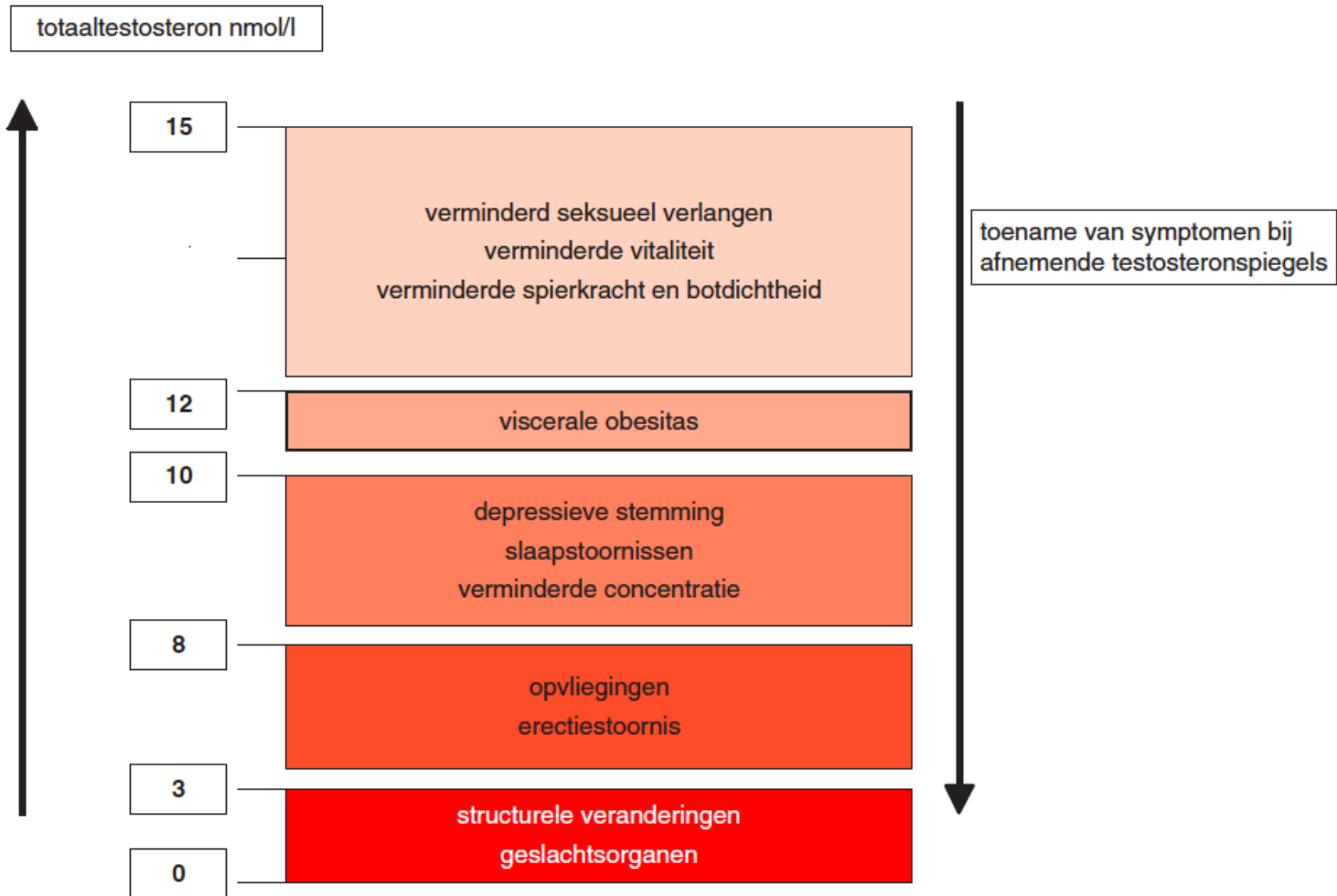
+ Leeftijd en testosteron

- Bij ouder wordende mannen is een daling van de testosteronspiegel *fysiologisch*
- Behalve bij *gezonde* mannen
- Niet leeftijd zelf, maar de cumulatieve leeftijd-gerelateerde comorbiditeit is oorzaak van de testosterondaling

Seksuele klacht & laag testosteron

Seksuele klacht & laag testosteron

- AMS: vragenlijst met lichamelijke, psychische en seksuele symptomen/problemen
- GEEN correlatie AMS-score en T-gehalte^{1,2}
- hoge sensitiviteit, lage specificiteit

Ageing Male Clinic ■ Luikersteenweg 232/6 ■ 3500 Hasselt ■ Tel. : 011-28 38 29 ■ Fax : 011-28 32 51
info@ageingmaleclinic.be ■ www.ageingmaleclinic.be

Ageing Male Symptoms (AMS)

	Niet	Licht	Motig	Ernstig	Zeer ernstig
1. Vermindering van algemeen welzijn (algemene gezondheid en subjectief gevoel)	0	0	0	0	0
2. Gewrichtspijn en spierlast (lage rugpijn, spierpijn, pijn in een ledemaat, algemene rugpijn)	0	0	0	0	0
3. Overvloedig zweten (onverwacht, plotseling periode van zweten, warmteopwekkingen afhankelijk van inspanning)	0	0	0	0	0
4. Slaapproblemen (moeilijkheden om in slaap te vallen, moeilijkheden om door te slapen, vroeg wakker worden, moe voelen, weinig slapen, slapeloosheid)	0	0	0	0	0
5. Meer nood aan slaap, dikwijls moe voelen	0	0	0	0	0
6. Geïrriteerd (agressief, snel geraakt door kleine dingen, humeurig)	0	0	0	0	0
7. Nervositeit (innerlijke spanning, rusteloosheid)	0	0	0	0	0
8. Angst (paniekerig)	0	0	0	0	0
9. Fysieke uitputting/verminderde vitaliteit (algemene vermindering in prestaties, verminderde activiteit, verminderde interesse in ontspanningsactiviteiten, het gevoel hebben dat je minder gedaan krijgt of minder kunt bereiken, uzelf moeten verplichten om activiteiten te ondernemen)	0	0	0	0	0
10. Verminderde spiersterkte (gevoel van zwakte)	0	0	0	0	0
11. Depressief (down voelen, verdrietig, de tranen in uw ogen hebben, minder energie, humeurwisselingen, het gevoel hebben dat niets de moeite waard is)	0	0	0	0	0

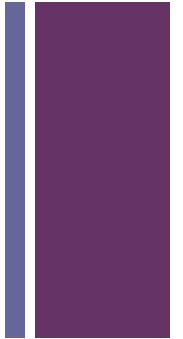
1. Miwa Y, et al. *J Sex Med.* 2006 Jul;3(4):723-6.

2. T'Sjoen G et al. *Psychoneuroendocrinology.* 2004;29(2):201-14.

Seksuele klacht & laag testosteron

Kip of ei?

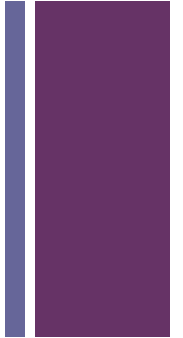

- Seksuele inactiviteit leidt bij mannen met erectiestoornis tot verlaagde LH > verlaagde T
- Reversibel: hervatten seksuele activiteit doet T stijgen

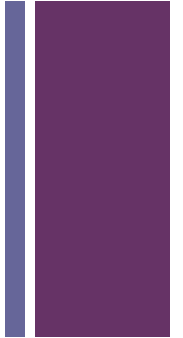
Seksuele klacht & laag testosteron

- Behandeling seksuele stoornissen en te laag testosteron zonder somatische comorbiditeit: *niet effectief*

Seksuele klacht & laag testosteron

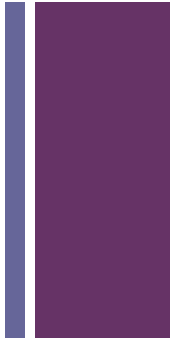

Conclusie:

- Relatie tussen testosteronspiegel en seksuele klachten is bij oudere mannen onduidelijk
- Routinematige testosteronbepaling is niet zinvol

Wanneer dan wel T bepalen?

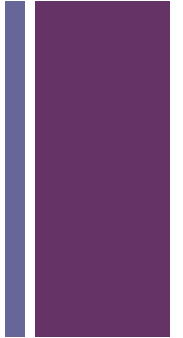

- Testosteronbepaling is *uitsluitend* geïndiceerd bij mannen
 - met erectiele disfunctie
 - waarbij verminderde zin en opwinding op de voorgrond staat
 - bovendien aanwijzingen zijn voor een testosterontekort:
 - extreme moeheid,
 - spierzwakte,
 - prikkelbaarheid,
 - geheugenstoornissen,
 - stemmingsveranderingen
- = *late onset hypogonadisme* (LOH)

Wat kan de huisarts doen (1)

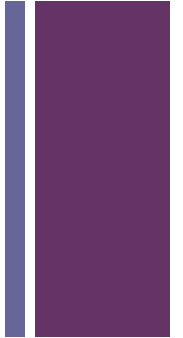
- Seksuele anamnese: sluit andere factoren uit

- Anamnese testosterondeficiëntie: sluit depressie uit

- Lichamelijk onderzoek:
 - gering volume van de testes (< 15 cc),
 - weinig lichaamsbeharing,
 - geringe spiermassa
 - toename van visceraal vet

Wat kan de huisarts doen (2)

Bepalen testosteron

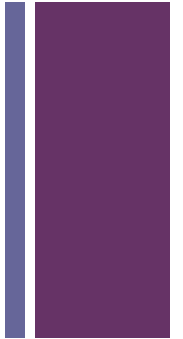
- Bepaal het testosteron voor 10.00 uur 's ochtends
- Herhaal dit bij een waarde < 11 nmol/l met een tussenpoos van tenminste enkele weken,
- Neem de gemiddelde waarde van de twee metingen

Verwijzen

- verwijs indien anamnese en lab op LOH wijzen naar androloog, uroloog, evt arts-seksuoloog

Take home

- Oudere man zónder somatische comorbiditeit:

klachten een slechte voorspeller van een laag T

- Bij metabool syndroom:

vraag naar klachten LOH

bepaal testosteron

Seks is afhankelijk van
prikkel in de juiste context

